

تأثیر روانشناسی موسیقی بر آموزش خط فارسی

مریم محمدی^۱

چکیده:

در آموزش زبان فارسی و مهارت‌های چندگانه آن مشکلات زیادی وجود دارند که برخی از آنها در حوزه نگارش رخ می‌نمایند. چنانچه از موسیقی و هنرهای مرتبط با آن به طور خوب و صحیح استفاده شود، می‌تواند در آموزش و یادگیری، اثرات مثبتی داشته باشند. در واقع موسیقی به خاطر کیفیت تکاملی‌اش سیستم بیولوژیکی انسان را که به طور ذاتی به آن وابسته است، تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ بنابراین گوش کردن به موسیقی به علت ارزش بیولوژیکی آن، می‌تواند در کسب مهارت‌های زبانی به خصوص مهارت نوشتن یا خط و یادگیری آن به انسان کمک نماید. این مقاله به بررسی نقش موسیقی اما همچنان مشکل نوشتاری خط باقی است. به منظور پاسخگویی به این نیاز علمی نگارنده بنا دارد رسم و خط را بر اساس علم موسیقی تبیین نماید و بدینوسیله هرچند ناچیز در جهت رفع این مشکل گام بردارد.

کلمات کلیدی: موسیقی، سیستم بیولوژیکی، املا فارسی، نگارش خط فارسی

مقدمه

جوامع ابتدایی انسانی بسیار بیشتر از دورانی که به اختراع بزرگ خط و کتابت توفیق یا بند، راههایی برای تثبیت و انتقال فعالیت‌های اجتماعی و ذهنی خود جستجو کردند که این راه‌ها منجر به کشف شگردهایی شد که آنان را قادر ساخت بخش‌های وسیع و اساسی‌تر تاریخ، فرهنگ و هنر خود را در قالب‌های معین شده‌ای ریخته و به حفظ آنها پردازند. از همین رو بعدها حق با پیدایش خط و اختراع آن بسیاری از سنن فرهنگی از راه این گونه هنرها ادامه یافت و نسل‌های جدیدتر فعالیت اجتماعی و فکری خود را بر بستر روش‌های فوق‌گسترده‌اند. در امر آموزش خط شیوه‌های مختلفی وجود دارد و در خصوص حفظ یکدستی رسم الخط فارسی بسیاری از ناشران و موسسات و مراکز علمی و پژوهشی و فرهنگی سعی کرده‌اند شیوه اختصاصی تدوین کنند و آن را ملاک عمل نگارش و ویرایش آثار فرد قرار دهند. فرهنگستان زبان و ادب فارسی نیز که متولی حراست و صیانت از خط فارسی است، در این زمینه کتابی تحت عنوان "فرهنگ املا فارسی" به چاپ رسانده است تا مورد استفاده همگان قرار گیرد. اما از آنجا که بین صاحب‌نظران اختلاف زیادی در زمینه‌ی نگارش و آموزش خط فارسی وجود دارد و آدمی نمی‌داند که از چه کسی در این زمینه تقلید کند. نگارنده بر آن است شیوه‌ای علمی در این زمینه ارائه نماید، زیرا معتقد است آموزش خط باید تابع ضوابط و قواعدی باشد که اگر قرار است آموزشی صورت گیرد، بر مبنای اصولی باشد و معیاری برای آنها وضع گردد و همچنین نکته‌های ناشناخته و ناگفته در آن تعداد زیادی است که این وظیفه را همیشگی می‌نماید.

الف: گذری بر موسیقی ایران

موسیقی ایرانی از هزاران سال پیش از میلاد مسیح تا به امروز سینه به سینه در خون مردم ایران جریان داشت و در

^۱ دبیر آموزش و پرورش استان مرکزی کارشناس زبان و ادبیات فارسی alikalali_1386@yahoo.com

دسترس است .

موسیقی ایران به دوره های زیر تقسیم می شود :

الف : پیش از اسلام : هخامنشیان ، اشکانیان ، ساسانیان

ب : پس از اسلام : سلجوقیان ، ایلخانیان ، مروگی ، صفویان

پ : معاصر : قاجار ، پهلوی ، مجاز و غیر مجاز ، لس آنجلسی ، زیر زمینی

طبق نظریه های برخی مورخان مشوق زمین قدمت موسیقی ایرانی را در زمان هخامنشیان برآورد کرده اند و یکی از خط و زبان های هفتگانه آن دوران که عامه مردم آن را بلد بوده اند ، احتمالاً موسیقی بوده است . اما از این دوران اطلاعات دقیق در دست نیست . زمان اشکانیان تحت تاثیر تمدن یونان واقع می شود که از مهمترین موسیقی دانان این دوره رامتین ، بام شاد ، باربد ، نکیسا ، آزاد و سرکش بودند . در زمان ساسانیان موسیقی هسته ای بود و از آن تمدن اسلامی رشد و نموده است . بعد از آن دوره صفوی و قاجار که تحت اختیار دربار بود و از اجتماع دور افتاد و با شروع قرن بیستم به دلیل تاثیرات غرب ، موسیقی به میان مردم آمد و رونق تازه ای از جهت آموزش و پژوهش به وجود آورد . پس از جنگ جهانی دوم ، غرب سازی در ایران افزایش و پایتخت حیات موسیقایی پر تحرکی را شاهد بود .

ب : پیدایش خط

ده ها هزار سال است که طرح گونه ها ، علامت و اشکال به عنوان وسیله ای برای ارتباط پیام های ساده بین انسانها به کار می رود . تاریخچه خط و الفبا فرایندی طولانی دارد و این فرایند به کندی وبا پیچیدگی پیش رفته است و آغاز آن از سرزمین بین النهرین دجله و فرات می باشد که نخستین علامتها نوشتاری برای ضبط محاسبه های مربوط به کشاورزی به کار رفته است و از لوحه های سومری می توان پی برد که در خواندن و نوشتن به خط میخی بوده است .

پس از اختراع فن نوشتن انسان شروع کرد به نگهداری سوابق ، مکتوب کارها و اندیشه های خود . اوایل این نوشته ها خیلی اندک بود اما رفته رفته که فن نوشتن نشر یافت و صورتی درست تر پیدا کرد ، یادگاری مکتوب کاملتر شد تا به امروز که در تمام کشورهای متمدن می بینیم کتابخانه ها و بناهای ملی مملو از انواع یادگاریها و سوابق چاپی و خطی (دست نویس) شده است .

پس از اختراع فنی نوشتن از مهمترین رویدادهای تاریخ بود، زیرا نخست فن نوشتن روش ما را در آموختن تاریخ بهتر کرد و دوم راه ها و خط سیر وقایع تاریخ را تغییر داد .

پ : واحد های آوایی زبان

نظام نوشتن الفبا اختصاصاً بر پایه ی ارتباط میان واحد های مشخص زبان شفاهی (واج) و زبان نوشتار (حروف) استوار است . یکی از مشکلات یادگیری نوشتن به مشکل بودن فهم اجزایی آوایی زبان برای یک کودک مربوط می شود . بنابراین خوب است که به کودک اجازه داده شود تا آنچه را که شنیده یا خودش گفته گوش کند و به جنبه های ظاهری پیام نهفته در یک گفته توجه کند .

گوش کردن به صدا ها می تواند باعث رشد و اصلاح سلسله اعصاب و تقویت مهار اجتماعی ، یادگیری زبان ، شادابی و آرامش شود .

گوش کردن و شنیدن در کار کاملاً متفاوت است. شنیدن، توانایی دریافت اطلاعات شنیداری از طریق گوش است. در حالی که گوش کردن، توانایی ظریف برای فیلتر صداهاست. دکتر توماتیس، اعتقاد دارد که زمانی گوش برای گوش کردن دارد به موسیقی تصمیم داده میشود، اثر بر روی مغز می‌گذرد که می‌تواند سایر سیستم‌های بدن را مجدداً سازمان دهند. اگر موسیقی سیستم درک را تقویت می‌کند، پس می‌باید ارتباط خاصی نیز با کارهایی مانند روخوانی که نیاز به سرعت و دقت دارد داشته باشد.

ث: موسیقی و چگونگی تأثیر بر سیستم مغز

زمانی که شمن نوشت متن برای فرد موسیقی پخش می‌شود، بهتر است با موقعیت (حساسی متن منطبق باشد). به طور کلی این نوع موسیقی مانند موسیقی زمینه میباید آرام قابل پیش بینی و صدای کم باشد. ما می‌دانیم که مغز با خلاقیت، تلاش، تکران، پشتکار، تقویت و گسترش پیدا می‌کند و به این ترتیب ارتباطات عصبی جدید (سینا پس‌ها) ساخته می‌شوند. هم چنین به نظر می‌رسد که هر قدم افراد فعالیت‌های موسیقی بیشتری داشته باشند، تغییرات بیشتری در سیستم عصبی مغز ایجاد می‌شود. (عمرانی گرگری، ص ۱۸) تحقیقات نشان داده که موسیقی‌های آرام مانند موسیقی کلاسیک آرامش بخش است و احساسی که بعد از ۳۰ دقیقه گوش دادن به وجود می‌آید معادل آرامشی است که از خوردن یک قرص والیوم حاصل می‌شود و از آن جایی که در موسیقی شعری وجود ندارد ملودی تن‌آهنگ و ریتم است که تأثیر گذار است و هر دو نیمکره مغز را درگیر جریان خود می‌کند.

پ: تأثیر موسیقی بر خط و نوشتار:

موسیقی خود را بر اساس نست و هدفی که داریم انتخاب می‌کند به طور مثال موسیقی که برای تحریک خلاقیت و آرامش محیط انتخاب می‌کنیم می‌بایست با موسیقی که همگام انجام کارهای دیگر به عنوان زمینه استفاده می‌کنیم فرق داشته باشد چرا که لازم است ریتم و ملودی موسیقی زمینه متعادل و قابل پیش بینی باشد. در حالی که برای ایجاد خلاقیت و تحریک اندیشه‌های نو قطعاتی از موسیقی آشنا و مناسب تر هستند و موسیقی مناطق مختلف مغز را تحریک می‌کند. در تحقیقی که بررسی دانش آموزان صورت گرفته است، بی‌برد، شد که دانش آموزانی که ۲ بار در هفته از موسیقی در هنگام نوشتاری و تمرین خط استفاده می‌کنند که بهبودی قابل توجه در متمرکز، دقت کنترل خط پیدا کرده اند. با برگزاری موسیقی بدون کلام محیطی شاد و مفرح برای کودک فراهم می‌نمایم، زیرا این امر سبب فعالیت مغز شده و تحریک او در حرکت صحیح است و جنبش سریعتر قلم می‌شود. در تمرین کتاب کار بعد از آموزش درس فارسی این امر انجام می‌پذیرد.

(زمان برگزاری موسیقی در هنگام شنیدن و چیز مجسم نمی‌شود بلکه به یک چیز اشاره می‌کند (مجدد ص ۳۰)) در این کلمات زمان نوشتن در چنین فضایی سریعتر و زیباتر نوشته می‌شود. هنگام نوشتن با کاهش اضطراب، عدم نا توانایی دست و تمرکز بیشتر مواجه می‌شویم و شیوه قلم‌گذاری و طریق دانش قلم و دور دست اصولی تر و راحت انجام می‌گیرد.

در این زمان اجزای کلمات را به دستی باید آموزشی داد تا موجب بد خوانی و اشتباه در فهم نگردد. در جریان شنوایی، کودک یاد می‌گیرد با شنیدن موسیقی و نغمه‌های زیبا قدرت شنوایی خود را توسعه دهد و چگونگی

توانایی تمرکز خود برای نوشتن را افزایش دهد، درست نویسی را رعایت نماید. زیرا در این حالت هر دو نیمکره مغز آماده هستند بنابراین آموزش با سهولت انجام پذیرد.

ج : اصول موزون :

این اصول هم با معیار های علم فیزیک و هم بر اساس تشخیص حسی انسان تعریف می شوند. از دیدگاه فیزیکی، صداهای که امواج منظم دارند اصوات موزون نامیده می شوند. صداها کمک می کند تا مفهوم حرکت را در دنیای اطراف بهتر درک کنیم. زمانی که گوش و ذهن کودکان آماده می شود، به ادراک و اجرای وزن خو گیرد و تربیت شنوایی تا حدودی انجام پذیرد، آشنایی گام به گام نظری و مهارتی شناخت اصوات آغاز می شود.

ج : موارد قابل توجه و تلفیق دو هنر (موسیقی و خوشنویسی)

۱. حس زیبا نویسی و زیبا شناسی را پرورش می دهد .
۲. روحیه ی تعالی جویی را توسعه می دهد .
۳. موجب نشاط و شادی در فضای آموزش می شود .
۴. تمرکز را افزایش می دهد .
۵. نظم ذهنی بیشتر می شود .
۶. حافظه شنیداری رشد می کند .
۷. تحلیل تقویت و مفهوم درک زیبایی با شنیده های عینیت می یابد .
۸. هوش موسیقایی توسعه می یابد .
۹. آموزش خط سریعتر صورت می گیرد .

حال با توجه به عوامل ذکر شده و الهام از موسیقی می توان این امر را توسعه داد. از سریقی دیگر محتوی موسیقی عامل سهمی در پرورش عواطف است به طوری که صدای موزون در ذهن و ضمیر شناخود آگاه بهتر جذب می شود؛ تلفیق صحیح موسیقی و آواها آثار مفید و انکار ناپذیری بر پرورش حس زیبا شناسی در ذهن و روح دارد. از این رو می توان با استفاده درست از این دو هنر به شیوه ی زیبا نویسی همت گمارد و آموزشی را با روشی روانشناسی انجام داد.

نتیجه :

آفرینش آثار هنری بدیع و جمیل نیازمند عوامل گوناگون و بیشماری است و درک ضرورت و تحول آموزش خوشنویسی نکته های بسیاری را در دل نهفته دارد. اما باتلفیق هنرها با هم و استعداد از کارایی هر کدام می توان به امر درست نویسی کمک کرد. برخلاف اینکه گفته می شود آموزش خط و درست نویسی بسیار دشوار است به نظر می رسد که چندان دشواری هم نیست. با استفاده از هنرها، و توجه به نیاز افراد پاسخ مثبت داد. و ارتباط موزن، برقرار کرد. می توان از تاثیر موسیقی بر خط استفاده کرد تا با تمرکز ذهنی بیشتر برای درک مفاهیم عمیق تر دست پیدا کرد؛ در این مقاله بر آن پرداخته شد.

فهرست منابع :

۱. بهداد ، بهاره (۱۳۸۹) ادبیات کودک ، عامل پیوند کودکان دنیا با نگاهی به ادبیات کودکان فرانسه ، تهران ، انتشارات سوره مهر (وابسته به حوزه هنری) ، چاپ دوم
۲. جنس ، اریک ، (۱۳۸۶) ، چگونگی تاثیر موسیقی بر مغز ، ترجمه ی آذر عمرانی دگرگونی ، تهران نشر ویرایش ، چاپ اول
۳. رافعی ، رفعت ، (۱۳۸۳) ، حرکت و بازی های موزون(ریتیمیک) ، تهران ، انتشارات فیض الاسلام ، چاپ اول .
۴. کانتلو ؛ مایتو ، (۱۳۸۴) ، سلامتی از طریق ارتباط با موسیقی ، ترجمه آذر عمرانی گرگری ، تهران نشر ویرایش ، چاپ اول
۵. کیانی ، مجید (۱۳۸۳) مبانی نظری موسیقی ایران ، تهران.نشر موسسه فرهنگی سروستا.چاپ دوم
۶. مهدوی ، رضا (۱۳۸۵) موسیقی ، تهران ، انتشارات مدرسه ، چاپ چهارم .

انجمن علمی زبان و ادبیات فارسی

نخستین همایش آموزش زبان فارسی

[www. Anjomanfarsi.ir](http://www.Anjomanfarsi.ir)